

ВИШЕ ОД ИГРЕ
петнаест година после

Градина после петнаест година.

Ништа се није променило, све се променило.

Поредак који је хтео да овлада будућношћу, а да би њом овладао морао је да преуреди прошлост. Највише је страдала садашњост, која је, као увек, никаква, час оваква час онаква, као наша расположења.

Вишак прошлости, вишак будућности, мањак садашњости.

Шта је било у међувремену?

Рат, страдање, ослобођење, обнова, прва разочарања.

Гуливер се вратио из ропства, из Матхаузена, са 35 кила, али са оним истим ведрим расположењем, увек оран – живи мозак, луда машта.

Враћен му је, па одузет биоскоп. Некадашњи „Колосеум“, прозван је „Волга“, брзо потом „Козара“, или „Шума“, како су га звали мангупи. Снимио документарни филм – о прскалици, изуму Ђорђевића.

Ђорђевић смислио прскалицу, док је био на робији. Награђен.

Кумић писао сценарио.

Кумић, синовац покојног Леке „банкрота“, наследник ледаре и куће. Намеравао да сними филм о Костоломцу. Костоломац испао велики ратни јунак, један од тројице народних хероја из Градине. Други је Доктор Душко, по коме се зове болница у Градини.

Костоломац погинуо пред крај рата.

„Младић с трубом“.

Драган, син Милице и Данила, унук Зубе Бојића. Данило је остао у Београду, оженио се оперском певачицом Зојом, Милица – директор болнице у Градини. Зуба, директор Гимназије, баш тога лета одлазио је у пензију.

Почетак лета, јуни, Цар Константин и царица Јелена. „Случај“ са Драганом, младићем са трубом. Болнички аутомобил, један од првих

„фића“ у Србији, први је добио Тито на поклон, био је набављен за патронажну бабичку службу – Драган га разбио.

Бели је изгубио апотеку, али добио звучник на прозору. Цео град окићен звучницима, разгласна станица – корачнице, обавештења, вести Радио Београда, песме и рецитације. Разгласом, који ће се, доцније, развити у праву радио-станицу, управљао је Друг Глуви, човек великих заслуга – за време рата у Гестапо-затвору ишчупали му уво – имао је стално запаљење и гнојење ува, иако су се око тога старали сви доктори света.

Међу сарадницима Разгласне станице млади новинар Кумић, чувар Лекиног тестаментa, архива и чудних антикваријата. Спикери су били Софија, истинска лепотица, избеглица из Македоније, из Штипа, наставница музике, и Валентино, једини глумац претекао после расформирања градског позоришта.

Бадава је Бели молио да разглас не ради макар кад му је слава. На слави се, дабоме, окупила цела стара Градина – Сеја, Симона, Вита-Бас, Буда Шпијун, Ђорђевић, Апостоловић и Васић, који је дошао само да честита. Појавио се, богами, и Зуба Бојић, да ли у пролазу или тобож по неки лек, тек послужио са житом и прекрстио. (Наћи ће се неко ко ће да га достави где треба!) Васић, некадашњи градоначелник, рабаџија је. Из ината! Бели је надрљао кад је покварио звучник. Смењен са места секретара Ауто-мото друштва!

Код Белог су се скупљали на спиритистичкој сеанси. Код њега је био смештен капетан Максим, као онај из Борине *Улоге у свешкој револуцији*, кад је нестao (убијен? Пребегао у Румунују?) остала је Софија. Шта је злосрећни Бели још доживео? Да носи црни флор и буде у градској делегацији на сахрани Ђуре Салаја (1958)! Његовој, потом национализованој апотеци дали име Ђуре Салаја!

Него, откуд толики култ друга Ђ. С. у Градини? Највише заслужан за то опанчарски радник Чолак, рецитатор *Буревесника*, члан Савезног већа ССЈ, друг друга Ђуре Салаја. Ђ. С. је у своје време робијао у Градини, постоји његова фотографија код Гуливера. Наша ћачка историјска секција је победила на републичком квизу знања о Ђ. С.! Друг друга Ђ. С. га је често доводио у госте. Исти Чолак се удварао Сеји, сестри Капетан Мише, која је водила љубав са Костоломцем, једно време Комсомолцем, Народним херојом из Градине, са њим је имала ћерку, лепотицу Сузану, о чијем су се старању бринули Вита-Бас и Симона, као да им је рођено дете. Госпођица Сеја, која се није уздржавала, упркос

претњама и грдњи, међутим није хтела да чује за опанчара, па и кад је постао потпредседник СВ ССЈ! О чему ће се, штошта, сазнати на слави код Белог, а све објаснити кад се (1966) буде рашчишћавало са другом друга Ђ. С.

На шпедитерској и фијакер-станици царује Деба Циганин, прави кум председника Тита! Тито је кумовао деветом детету, Квамету. Дебин најстарији син Пера је био први Циганин капетан ЈНА! Деба је деци давао имена политичких особа. Пре рата Петар, Андрија и Томислав, после рата Насер, Георги Георги Деж, Палмиро, Ла Пасионарија и Кваме, Титово кумче. Поново очекују принову. Како ли ће се звати? Деба је већ у приличним годинама, али кад може Чаплин зашто не би могао и он. Циганско семе. Крајцарице играо одлично, узимао паре Васићу, нудио протекцију код пореске управе.

Његова жена, Вида, поново у другом стању, волела да се шепури и шета по Градини, са дечјим колицима која је добила од куме. Десетој беби, девојчици, дала име – Јованка. Међутим, горе у Маршалату се због тога грдно наљутили. Друг Глуви је испрескакао Дебу на пасја кола, некако су се извинили великом куму да је све то била штампарска грешка, да је девојчица у ствари – Јоргованка, а не Јованка, па се све то некако забашурило, иако је прилично нашкодило Дебиној репутацији у политичким круговима.

Опасност за фијакеристе и рабације – први српски аутомобил! Са разгласне станице – пренос утакмице са Француском, репортажа о првом аутомобилу. „Филмске новости“, на великом отвореном екрану у башти хотела.

Е тај хотел – некад давно „Српска круна“, па „Берза“, па „Рајскоманда“, па „Москва“, па „Морава“ – у своје време био је Лекин, док Лека није банкротирао. Дошло време да се руши. Откуд паре за нови хотел? Скупило се. Друг друга Ђ. С. одвојио од Синдиката за Раднички дом. Одвалиће се од пара за реконструкцију Рудника, у хотелу ће једно време становати инжењери. Око тога ће бити, дабоме, много гужве, расправе, носталгичног отпора.

У одбрани хотела се истрчао Кумић, умало није настрадао. Хотел је у много чему био центар и срце Градине – преноћиште, одлична кућиња, позорница, дворана, летња башта, водоскок...

Игранке у соколани Дома трговачке омладине, поклону Трговачке банке и Ђорђевића Градини, 1938. Младић с трубом и његова цез гру-

па. Бубњар Омлатина, мангуп и скитница, који често заглави у апсу, кларинетиста Пера циганин, подофицир ЈНА, и сама Софија, кад су је измолили. (Чак и са клавсеном!)

На игранци се појављује најлепша девојка града, Лела, прате је три брата Поповићи. Видећемо шта ће бити. Заводница је Сузана, ћерка Костоломца и Секе. (Споменик Комсомолцу.)

Антикварница, француска читаоница... Једино место где сме да ради Ботвиник, повратник са Голог отока, русофил, неизлечиви. Хапсе га кад им се ћефне; биће ипак да љути Ботвиник сарађује, малчице, са Удбом. И опасним Безрукићем. У парку је направљена велика шах-плоча, са огромним фигурама. Ботвиник прилично зарађује играјући шах у паре. Могао је бити и интермајстор, али му нису дозвољавали да иде из земље, није имао пасош. Телефонски шах-меч у част Дана младости. Има још једну пасију: нумизматика, археологија, антика.

У близини су ископине и трагови старог града на Лимесу.

Шта је било са „руским“, а шта са „немачким“ гробљем... Породична па државна костурница. Базен на „немачком“ гробљу, плочама поплочана улица од железничке станице до центра. Костоломац или Комсомолац?

Од старих кадрова из Градине највише се уздигао Чолак, некако је испало да је он „друг друга Ђуре Салаја“. Заузео се да Таковска улица добије име Ђуре Салаја, доводио Ђуру у Градину, да обиђе самицу у КПД у којој је робијао. Друг друга Ђуре Салаја бацио око на Секу... Сека, у своје време, водила љубав са Костоломцем. Јесте, имали су и дете, ону најлепшу и њаслободнију девојчицу у граду, Сузану. Сека није била само радодашна Костоломцу, него и другима, кад су тражили. Само није хтела да да Чолаку.

Последња дама, стара симпатија Бецића који, заједно са Мошом Марјановићем, још игра у „Динаму“ из Панчева, али каткад долази и у Градину, на славу рођаку Белом и да се види са Секом.

Спрема се прослава 15-огодишњице Устанка.

Какав ће бити споменик?

Какав програм прославе?

Почиње прекрајање и удешавање историје по мери будућности.

Гуливерове фотографије – материјал за изложбу, али под условом да се нека лица избаце са велике слике са терасе општине као и из фотографије пред црквом.

Гуливер, дабоме, брани истину, колико може.

Како објаснити јуначку погибију поручника Мише? Победници нису ради да деле славу са тамо неки лудим поручником старе војске. Симона се ужасно наљути на Градину. Одлучи да се врати у Француску, у Тулон, где је наследила мали хотел-куплерај. Вита-Бас не може да остави своју стару мајку, деведесет осам година. Шта да се ради? Они ће се ипак вратити.

Орден Легије части.

У састављању списка заслужних за отпор фашизму Гуливер, члан одбора за подизање споменика, брани Леку, описује његов шипак, своје: „Опрем добро“. Међутим – све се то цени као „малограђански и анахронидни“ испади, убеђивач Друг Глуви. Али и њему ће доћи црни петак – пашквила и скеч.

Све ће се, опет, срушити на Кумића.

„Раднички“ се сасвим офуцао, може се десити да испадне из лиге, из Потсавезне у Зонску. Баш у години јубилеја! Шта да се ради? Можда је црноберзијанац, бивши интернационалац Бецић добродошао?

Да га узму за тренера? Бецић има три идеје: Променити пропозиције такмичења, реорганизација ФСЈ; поткупити противнике; удесити са судијом.

Драган и Омлатина се решавају да беже из земље у свет. А све би то могло да почне, рецимо, оног дана када је Југославија победила Француску са 2:1.

Разгласна станица је правила пренос. Славило се у целој Градини. Највише у Циганмали, али и у граду. Звучник на апотеци Белог.

Тог лета се десило ваздан чуда.

Осим што је Драган разбио „фићу“, Сузана је тог лета лансирала купаћи костим из два дела, скакала са трамбулине, пао јој горњи део, ви-деле јој се сисе!

Било неколико раскалашних журки.

Мора бити да је уш'о ђаво у Градиштанце, чак и чувени бригадир се напили на акцији. Разне приче о бригадирима које су вратили из Светозарева. Због свега тога је хитно заседао ГК НО и донео одлуку да се поново врате ђачки качкети, кецеље и бере-капе са девојке, а таман су били укинута. Још да се забрани да се младеж виђа у граду без пратње старијих после девет сати!

Итд...

Него, хајд'мо, с помоћу Божјом!

ПРИЧА ПРВА

I.
ЈУГОСЛАВИЈА! ЈУГОСЛАВИЈА!

I, 1.

Звучник разгласне сџанице. Звучници свуда љо Градини. Чишав гџрад окићен звучницима. У љоку је радио љренос уљакмице Југославија–Француска. Рейорљер Радивоје Марковић у заносу.

Један звучник наспред Трџа. На Трџу огџромна маса људи – гџраћани, сељаци, војска, гечурлија... Сви слушају љренос. Међу њима љреба да заљамљимо једно симљаљично, љријаљељско лице.

Кумић – младић са наочарима, рекло би се – шељрљља, увек добре воље. Појављиваће се често у нашој љричи, кад гџо заљреба. Увек ће се удесиљи згџода да нам каже, дошаљне, шља љреба, дирекљно у камеру.

Друђи звучник на згџради Начелсљва, Градске куће.

Трећи у гџрадском љарку. У љарку, усред љравњака, на љлаљоу од шљане – шаховска љабла са размешљеним фиђурама. Кумић и гџра шах са једним седим, намрљиљеним човеком. То је Бољвиник.

Чељврљи звучник на љерону железничке сљанице. Пељи на бандери, на раскрсници, љрема гџробљу у Циганмали. Шесљи на балкону аљошеке.

Седми на љрашњавом скверу гџде се налазе фиђакерско-шљедљиљерска сљаница и гџрадска вађа.

Осми на лељњој љозорници у баљиљи сљарођ хољела „Берза“. Свељ седи за кафанским сљоловима и „навија“.

Девељи звучник у круђу заљворског двориљиља робијаљиљице КП дома. Робијаљи на љрозорима са решељкама навијају.

Југославија! Југославија!

РАДИВОЈЕ:

Гооол!

*Градина ѓрокључа.
Поздравља ѓобеду Југославије.*

I, 2.

*Кумић се зачас нађе на сѓоменику војнику, маше засѓавом.
Маса заурла: „Југославија! Југославија!“*

I, 3.

*На балкону сѓароѓ Начелсѓива, у коме је сад смешѓен Срез,
ѓојаве се славодобѓићно они који су сад на власѓи или бли-
ски власѓи – Председник Сеља, Чолак, Глуви... Гле! Поред
њих, иза њих, оѓеѓ – Кумић.*

*Скандирају и они. Чолак, као да је он дао ѓобедоносни ѓол,
оѓѓоздравља маси.*

Са сѓране, мало заклоњен, Безрукић, начелник Уѓбе.

I, 4.

*У ѓрадском ѓарку. Боѓвиник, ѓоруши фиѓуре, дрекне: Југо-
славија! Поред њеѓа – Кумић!*

I, 5.

*Из ѓимназије изјури дирекѓор Зуба Бојић. Маѓуранѓи ба-
цају у ваздух сѓароѓ ѓрофесора. Међу ѓаѓима је и њеѓов унук
Драѓан, син Данила Живића и Милице Бабице, јунака ѓрвоѓ
дела серије.*

ДРАГАН:

Живео мој деда!

I, 6.

*Гуливер изјури из биоскоѓа (даје се „Чудоѓворни мач“), ума-
ло се не судари са Кумићем.*

ГУЛИВЕР:

Кумић, ко га даде?

КУМИЋ:

Чајковски!

ГУЛИВЕР:

Жељко или Златко?

КУМИЋ:

Из пенала. Идемо даље!

Гуливер се њригдружи маси на Трџу која је све већа.

I, 7.

На гробљу. Пој Чега њева ојело, засјане, ослушкује. Неко од ожалошћених грекне: ГОЛ! Поклоњац ковчежа се ошвори, мрђвац се усјрави, сеци.

МРТВАЦ:

Ко је победио?

КУМИЋ:

Наши.

МРТВАЦ:

Е, сад не жалим да умрем.

Мрђвац се, задовољан, осмехнуј њамјирским осмехом, завали у ковчеж, Кумић га њоклоји.

I, 8.

Џиџани у Џиџанмали докојали ћемане и бас, засвирају колце, ѡрче, свирајући, ѡрема грaду. Официр Пера Галов вади ѡишњољ, ѡуца у небо. Згрaби клариней, свира.

I, 9.

Железничка сњаница. Перон.

Воз улази у сњаницу, локомојива нагљо кочи, сирена ѡишњи. Пујници искачу кроз ѡрозоре, ѡрче у сусреј ѡудима са ѡерона, грле се.

На ѡрозору вагона I класе – Бецић, у белом оделу, са шеширом. Као некад, онда, ѡре чејврњ века, само мало оћелавио.

БЕЦИЋ:

Шта је било?

КУМИЋ:

2:1!